

Fyra sidor som blev historia

Berättelse

Den 27 november 1895 satt en äldre herre vid ett skrivbord i Paris. Han hette Alfred Nobel och var 62 år gammal. Han var en av världens rikaste män, eftersom han hade tjänat en förmögenhet på sin uppfinning dynamiten. Ändå var han ofta ensam. Han hade aldrig gift sig och hade inga barn. Frågan om vad som skulle hända med hans pengar efter döden hade följt honom länge.

Den här dagen gick Alfred till Svensk-norska klubben i Paris, en plats där svenskar och norrmän i staden brukade träffas. Han satte sig vid ett skrivbord, tog fram papper och en penna och började skriva för hand, på svenska. Han hade ingen advokat med sig, trots att han skrev ett av de viktigaste dokument en människa kan skriva: sitt testamente. Det blev bara fyra sidor och färre än tusen ord, men orden skulle få stora följder.

I testamentet bestämde Alfred att nästan hela hans förmögenhet skulle placeras i en fond. Pengarna som fonden gav varje år skulle delas ut som priser. Han skrev att priserna skulle gå till dem som under det gångna året hade gjort mänskligheten den största nyttan. Alfred pekade ut fem områden: fysik, kemi, medicin, litteratur och fred. Han lade också till en mening som var ovanlig för sin tid. Det skulle inte spela någon roll vilket land en person kom ifrån. Priset var tänkt för hela världen, inte bara för svenskar.

När Alfred var färdig behövde han vittnen, för att testamentet skulle gälla. Han vände sig till fyra män som råkade vara på klubben den dagen och bad dem skriva under. De bekräftade att han hade skrivit dokumentet med fri vilja och vid sina sinnens fulla bruk. Männerna anade knappast att de just hade satt sin namnteckning på ett papper som skulle förändra historien.

Eftersom Alfred hade skrivit testamentet på egen hand, utan jurist, var det inte perfekt formulerat. Senare uppstod därför en lång strid om hur det skulle tolkas, och flera släktingar var missnöjda. Men Alfreds vilja höll. Han dog redan året därpå, i december 1896, och fick aldrig själv se resultatet. De första Nobelprisen delades ut 1901, och i dag är de bland de mest kända priserna i världen.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
en förmögenhet	mycket stora pengar
ett testamente	ett dokument om vad pengarna ska bli efter döden
en advokat / jurist	en person som kan lagen
ett dokument	ett viktigt papper med text
en fond	en summa pengar som sparas och ger avkastning varje år
dela ut	ge till olika personer

ORD	FÖRKLARING
mänskligheten	alla människor i världen
ett vittne	en person som ser och skriver under
fri vilja	att man själv väljer, utan tvång
ana	tro eller känna något utan att veta säkert
tolka	förstå och förklara vad något betyder
en strid	här: en lång konflikt eller tvist

Läsförståelsefrågor

1. Varför hade Alfred Nobel länge funderat på vad som skulle hända med hans pengar?
 1. Han hade förlorat sin förmögenhet
 2. Han hade ingen fru och inga barn att lämna pengarna till
 3. Han ville köpa en ny fabrik
2. Vad var ovanligt med hur Alfred skrev sitt testamente?
 1. Han skrev det på fem olika språk
 2. Han skrev det för hand, utan en advokat
 3. Han lät en domstol skriva det
3. Vad menade Alfred med att det inte skulle spela någon roll vilket land en person kom ifrån?
 1. Att priset var tänkt för hela världen
 2. Att bara fattiga länder fick priset
 3. Att svenskar alltid skulle vinna
4. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Testamentet var långt, mer än hundra sidor.
 2. Fyra män på klubben skrev under som vittnen.
 3. Alfred Nobel var nervös när han skrev.
5. Räkna upp de fem områden som priset skulle gå till.
6. Texten säger att vittnena "knappast anade" vad de skrev under. Förklara vad som menas.
7. Varför uppstod det senare en strid om testamentet? Svara med stöd i texten.
8. Alfred dog innan de första prisen delades ut. Vad tror du att han skulle ha tyckt om att Nobelpriset finns kvar i dag? Motivera.

Diskussionsfrågor

- Alfred skrev ett av sina viktigaste dokument utan hjälp av en jurist. När är det klokt att be om experthjälp?
- Han ville hjälpa hela mänskligheten, oavsett nationalitet. Varför var den tanken ovanlig på 1890-talet, tror du?
- Ett kort papper på fyra sidor förändrade historien. Kan små beslut få stora följder? Ge exempel.
- **Skriv (4 meningar):** Skriv om ett beslut, stort eller litet, som har fått stora följder för dig eller någon du känner.